

**Міністерство освіти і науки України
Прикарпатський національний університет імені Василя
Стефаника**

Навчально-науковий юридичний інститут

Кафедра теорії та історії держави і права

Сворак С. Д

Історія держави і права України

**Методичні вказівки з самостійної роботи для студентів І-го курсу
денної форми навчання
Спеціальність 081 “Право”**

Івано-Франківськ - 2024

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНІ МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

РОЗДІЛ 2. ТЕМАТИКА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З ІСТОРІЇ ДЕРЖАВИ І ПРАВА УКРАЇНИ.

Тема 1. Держава і право Галицько-Волинського князівства.

Тема 2. Конституція Пилипа Орлика

Тема 3. Апарат управління Галичиною у складі Австрії та Австро –Угорщини

Тема 4. Суспільно-політичний устрій і право України після ліквідації української державності (I пол.. 19 ст.).

Тема 5. Відродження Української державності (1917- 1920 рр.)

Тема 6. Конституція Української Народної Республіки 1918 року

Тема 7. Утворення Української Соціалістичної Радянської Республіки та становлення радянського права в Україні (1917-1920рр.)

Тема 8. Нова економічна політика

РОЗДІЛ ІІІ. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Розділ І. Загальні методичні вказівки.

Самостійна робота є невід'ємною частиною загальної системи організації навчального процесу, яку студент добре запам'ятовує і від якої одержує найбільшу користь, тому для неї відводиться істотне місце в навчальному процесі.

Самостійна робота спрямована на закріплення, розширення, поглиблення знань, одержаних на лекційних та семінарських заняттях і передбачає прищеплення навиків і вмінь роботи з науковою та навчальною літературою, нормативними актами, вироблення аналітичного мислення, формування власної думки.

В методичних вказівках вміщуються методичні поради до кожної теми, що допомагає студентові зорієнтуватися в навчальному матеріалі і вичерпно дати відповіді на поставлені завдання. Саме цьому також сприяє запропонований у посібнику обширний список літератури.

Для повного розуміння змісту самостійної роботи студентові необхідно з'ясувати предмет науки Історії держави і права України – це історія виникнення, змін і розвитку типів та форм держави і права, а також конкретних державних органів і правових інститутів народів, що населяли і населяють територію України. Треба зауважити, що історія держави і права вивчає політичні та правові інститути практично аж до сьогодення, тому вона стикується з чинним правом, допомагаючи певною мірою зрозуміти його сутність, негативні та позитивні сторони.

Дані методичні вказівки покликаний допомогти студентам успішно виконати самостійну роботу з дисципліни «Історія держави і права України», а також навчити їх органічно поєднувати лекційну форму навчання з самостійною роботою над підручниками, посібниками, збірниками документів, довідковою літературою.

Отримані з даних методичних вказівок навички студенти успішно зможуть використати під час виконання самостійної роботи з інших навчальних дисциплін.

Крім того, вивчення найважливіших пам'яток права вважається необхідною умовою не лише для підвищення якості історико-правової підготовки студентів та їхньої загальної юридичної культури, але й є суттєвою передумовою якісного засвоєння галузей права.

Процес виконання самостійної роботи з дисципліни «Історія держави і права України» дозволяє студенту сформувати навички аналізу історичного процесу державотворення України та розвитку її законодавства, розглянути взаємозв'язки державних структур (органів влади, судових органів, органів управління тощо), правових інститутів (окремих норм, галузей законодавства), правову культуру. Також виконання самостійної роботи сприяє розвитку у студента навичок дослідницького характеру, вміння працювати з науковою літературою, правовими першоджерелами та самостійно напрацьовувати висновки.

РОЗДІЛ 2. ТЕМАТИКА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З ІСТОРІЇ ДЕРЖАВИ І ПРАВА УКРАЇНИ.

Тема 1. Держава і право Галицько-Волинського князівства.

Методичні рекомендації

При вивченні даної теми необхідно зібрати матеріал щодо зусиль Данила Галицького по розширенню та зміцненню Галицько-Волинського князівства, зокрема з 1230 року. Крім боротьби з зовнішніми ворогами, треба звернути увагу на підкорення Данилом бунтівних галицьких бояр. Важливо з'ясувати якими були стосунки Данила з римським папою, Батиєм, Міндовгом.

Необхідно опрацювати матеріал стосовно виникнення та розвитку нових міст у Галицько-Волинській державі, починаючи з середини XIII ст. Треба звернути увагу на особливості укладу галицьких міст, зокрема на ремісниче виробництво, торгівлю, гончарне ремесло, ювелірну справу, ливарство.

Вивчаючи правотворення у Галицько-Волинському князівстві, треба звернути увагу на звичаї, князівське законодавство, магдебурзьке право, церковне право. Зокрема, треба здійснити аналіз "Трамоти князя Івана Берладника" 1134р, "Рукописання" та ін. джерел права.

Питання для додаткового вивчення:

1. Галицько-Волинська держава за правління Данила Галицького.
2. Міста та міське населення Галицько-Волинського князівства.
3. Джерела права Галицько-Волинського князівства.

Список літератури:

1. Котляр М.Ф. Галицько-Волинська Русь – Київ: Вид. дім "Альтернативи", 1998.
2. Історія держави і права України. Академічний курс в 2-х томах / за ред. В.Я. Тація, А.Й. Рогожина/. – К.: "ІнЮре", 2000.
3. Хрестоматія з Історії держави і права України в 2-х томах./за ред..В.Д.Гончаренка. –К.,2000
4. В. Кульчицький, Б. Тищик, І. Бойко Галицько-Волинська держава (1199-1349). – Львів: "Біблос", 2006.
5. Галицько-Волинський літопис (за Іпатіївським списком).У кн. "Галицько- Волинська держава XII-XIV ст.". – Львів: Світ, 2002.
6. Історія держави і права України. Навч.посібник. Іванов В.,2007.
7. Трофанчук Г.І.. Історія держави і права України [Текст]: Григорій Іванович Трофанчук. – Рек. МОН. – К.:Юрінком Інтер, 2010.
8. Історія держави і права України [Текст] : підручник / [В. Д. Гончаренко та ін.] ; за ред. проф. В. Д. Гончаренка ; Нац. ун-т "Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого". - Харків : Право, 2013. - 703 с
9. Історія держави і права України [Текст] :підручник / О. І. Нелін. - Київ : Київський університет, 2016. - 717 с.
10. Історія держави і права України / [Андрусишин Б. І. таін. ;ред кол. 1-го т.: В. Д. Гончаренко (голова) таін.]. - 2016. - 846 с.
- 11.. Історія держави і права України [Текст] :посіб. для підгот. до іспиту / Д. А. Шигаль. - Харків : Право, 2017. – 249 с.
12. Історія держави і права України: практикум [Текст] :навч. посіб. для курсантів, студентів, слухачів ВНЗ МВС України / М. Ю. Бурдін [таін.] ; [заред. М. Ю. Бурдіна] ;Харків. нац. ун-твнутр. справ. - Харків :Бровін О. В. [вид.], 2017. - 443 с.
13. Історія держави і права України. Курс лекцій / В.М. Щербатюк (кер. авт. кол.), П.П. Захарченко, О.В. Кузьминець та ін.;за ред. В.М. Щербатюка. – К.:Видавництво «Фенікс», 2018. – 496 с.
14. Історія держави і праваУкраїни :посіб. для підготов. до іспитів / В. І. Орленко, В. В. Орленко. – 8-е вид., допов. та перероб. – К.: Вид. ПАЛИВОДА А. В., 2017. – 164 с.
15. Історія держави та права України :навчальний посібник / Г.І. Трофанчук. – 2-ге вид., перероб. і допов. – К. :Юрінком Інтер, 2017. – 568 с.

16. Історія держави і права України :практикум / М. Ю. Бурдін, О. А. Гавриленко, І. Д. Коцан та ін. ; за ред. М. Ю. Бурдіна. – Харків : ФОП Бровін О.В., 2017. – 444 с.

Тема 2. Конституція Пилипа Орлика

Методичні рекомендації

Вивчаючи дану тему, треба з'ясувати принципи, на яких ґрунтувалася Конституція Пилипа Орлика, зокрема принципи розподілу влади на законодавчу, виконавчу та судову. Варто проаналізувати статті Конституції, якими передбачався контроль над економікою держави та боротьба з фінансовими зловживаннями з боку козацької старшини. Треба охарактеризувати положення Конституції щодо соціального забезпечення родин козаків, вдів, сиріт.

Питання для додаткового вивчення:

1. Принципи управління та діяльності органів державної влади за Конституцією Пилипа Орлика.
2. Регулювання економічних та фінансових питань.
3. Питання соціального забезпечення козаків, вдів, сиріт.

Список літератури:

1. Історія української Конституції: Упорядники: А. Слюсаренко, М. Томенко. – К., 1997.
2. Петрів М. Конституція України 1710 року. – К., 1997.
3. Історія держави і права України. Академічний курс в 2-х томах / за ред. В.Я. Тація, А.Й. Рогожина/. – К.: "ІнЮре", 2000.
4. Історія держави і права України. Навч. посібник. Іванов В., 2007
- Трофанчук Г.І.. Історія держави і права України [Текст]: Григорій Іванович Трофанчук. – Рек. МОН. – К.:Юрінком Інтер, 2010.
5. Історія держави і права України [Текст] : підручник / [В. Д. Гончаренко та ін.] ; за ред. проф. В. Д. Гончаренка ; Нац. ун-т "Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого". - Харків : Право, 2013. - 703 с
6. Історія держави і права України : академічний курс . підручник / Б.Й. Тищик , І.Й. Бойко Львівський національний університет ім. І. Франка.. –Київ : Ін.Юре-2015.-806 с
7. Історія держави і права України [Текст] :підручник / О. І. Нелін. - Київ : Київський університет, 2016. - 717 с.
8. Історія держави і права України / [Андрусишин Б. І. та ін. ;ред кол. 1-го т.: В. Д. Гончаренко (голова та ін.]. - 2016. - 846 с.
9. Історія держави і права України [Текст] : посіб. для підгот. до іспиту / Д. А. Шигаль. - Харків : Право, 2017. – 249 с.
10. Історія держави і права України: практикум [Текст] :навч. посіб. для курсантів, студентів, слухачів ВНЗ МВС України / М. Ю. Бурдін [таін.] ; [заред. М. Ю. Бурдіна] ;Харків. нац. ун-твнутр. справ. - Харків :Бровін О. В. [вид.], 2017. - 443 с.
11. Історія держави і права України. Курс лекцій / В.М. Щербатюк (кер. авт. кол.), П.П. Захарченко, О.В. Кузьминець та ін.;за ред. В.М. Щербатюка. – К.:Видавництво «Фенікс», 2018. – 496 с.
12. Історія держави і права України : посіб. для підготов. до іспитів / В. І. Орленко, В. В. Орленко. – 8-е вид., допов. та перероб. – К.: Вид. ПАЛИВОДА А. В., 2017. – 164 с.
13. Історія держави та права України :навчальний посібник / Г.І. Трофанчук. – 2-ге вид., перероб. і допов. – К. :Юрінком Інтер, 2017. – 568 с.
14. Історія держави і права України :практикум / М. Ю. Бурдін, О. А. Гавриленко, І. Д. Коцан та ін. ; за ред. М. Ю. Бурдіна. – Харків : ФОП Бровін О.В., 2017. – 444 с.

Тема 3. Апарат управління Галичиною у складі Австрії та Австро –Угорщини.

Методичні рекомендації

При підготовці даної теми необхідно з'ясувати правове регулювання організації і функціонування органів урядової адміністрації (крайовий начальник або намісник, крайова фінансова дирекція,

крайова шкільна Рада, повітові старости, війти, бурмістри), а також органів крайового самоврядування (Крайовий сейм) та повітового і сільського самоврядування (повітові і громадські ради).

Вивчаючи організацію управління Львова та інших міст, треба здійснити аналіз Регламенту від 18 вересня 1872 року, яким визначено порядок діяльності львівської міської ради.

Аналізуючи судову систему, яка діяла в період австрійського панування на західноукраїнських землях, треба з'ясувати юрисдикцію шляхетських, міщанських, церковних судів, а також систему апеляційних судів та спеціальних судів (військові, торгові, промислові і ін.)

Питання для додаткового вивчення:

1. Органи урядової адміністрації в Галичині.
2. Органи крайового самоврядування.
3. Організація управління Львова та інших міст.
4. Судова система.

Список літератури:

1. Кульчицький В.С., Бойко І.Й., Лісна І.С. Організація самоврядування в Галичині за часів австрійського панування./ Вісник львівського у-ту. Серія Юридична. Львів, 2001.
2. Кульчицький В.С., Бойко І.Й., Мікула О.І., Настасяк І.Ю. Апарат управління Галичиною у складі Австро-Угорщини. – Львів: “Тріада плюс”, 2002.
3. Кульчицький В.С., Бойко І.Й. Система судових органів Галичини у складі Австро-Угорщини// Право України, 2001. - № 11.
4. Хрестоматія з Історії держави і права України в 2-х томах./за ред..В.Д.Гончаренка. –К.,2000
5. Історія держави і права України. Навч.посібник. Іванов В.,2007
6. Трофанчук Г.І.. Історія держави і права України [Текст]: Григорій Іванович Трофанчук. – Рек. МОН. – К.:Юрінком Інтер, 2010.
7. Історія держави і права України [Текст] : підручник / [В. Д. Гончаренко та ін.] ; за ред. проф. В. Д. Гончаренка ; Нац. ун-т "Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого". - Харків : Право, 2013. - 703 с
8. Історія держави і права України : академічний курс . підручник / Б.Й. Тищик , І.Й. Бойко Львівський національний університет ім. І. Франка.. –Київ : Ін.Юре-2015.-806 с
9. Історія держави і права України [Текст] : підручник / О. І. Нелін. - Київ : Київський університет, 2016. - 717 с.
10. Історія держави і права України / [Андрусишин Б. І. та ін. ; ред кол. 1-го т.: В. Д. Гончаренко (голова та ін.]. - 2016. - 846 с.
11. Історія держави і права України [Текст] : посіб. для підгот. до іспиту / Д. А. Шигаль. - Харків : Право, 2017. – 249 с.
12. Історія держави і права України: практикум [Текст] :навч. посіб. для курсантів, студентів, слухачів ВНЗ МВС України / М. Ю. Бурдін [таін.] ; [заред. М. Ю. Бурдіна] ;Харків. нац. ун-твнутр. справ. - Харків :Бровін О. В. [вид.], 2017. - 443 с.
13. Історія держави і права України. Курс лекцій / В.М. Щербатюк (кер. авт. кол.), П.П. Захарченко, О.В. Кузьминець та ін.;за ред. В.М. Щербатюка. – К.:Видавництво «Фенікс», 2018. – 496 с.
14. Історія держави і праваУкраїни :посіб. для підготов. до іспитів / В. І. Орленко, В. В. Орленко. – 8-е вид., допов. та перероб. – К.: Вид. ПАЛИВОДА А. В., 2017. – 164 с.
15. Історія держави та права України :навчальний посібник / Г.І. Трофанчук. – 2-ге вид., перероб. і допов. – К. :Юрінком Інтер, 2017. – 568 с.
16. Історія держави і праваУкраїни :практикум / М. Ю. Бурдін, О. А. Гавриленко, І. Д. Коцан та ін. ; за ред. М. Ю. Бурдіна. – Харків : ФОП Бровін О.В., 2017. – 444 с.

Тема 4. Суспільно-політичний устрій і право України після ліквідації української державності (І пол.. 19 ст.).

Методичні рекомендації

При підготовці даної теми необхідно звернути увагу на товарний характер поміщицьких господарств, швидке зростання обсягу промислового виробництва, перетворення мануфактур на промислові виробництва. Треба проаналізувати низку нормативних актів, якими українська шляхта зрівнюється в правах з російським дворянством, зокрема: Указ «О малороссийских

чинах...» 1835р., « О розборе шляхты в западных губерниях...» 1831 року. та ін. Також звернути увагу на виникнення нової суспільної групи «рабочие люди». Ознайомившись зі змістом інвентарної реформи 1847-1848 рр. З'ясувати особливості місцевого управління в Україні в зв'язку з поширенням на її теренах російського управління через губернаторів та генерал-губернаторів. Також треба детально ознайомитись з кодифікацією права України, зокрема, зі змістом «Збірника малоросійських прав» 1807р., Зводу місцевих законів західних губерній 1838р. та ін.

Питання для додаткового вивчення:

1. Розпад феодально-кріпосницького устрою та формування капіталістичного ладу.
2. Суспільний лад.
3. Державний устрій:
 - а) центральні органи влади;
 - б) місцеві органи влади;
4. Збройні сили.
5. Судова система.
- 6.. Джерела та характерні риси права.

Список літератури:

1. Історія держави і права України. У 2-х частинах. /за ред. А.Й.Рогожина. – К.: “ІнЮре”, 1996.
2. Хрестоматія з історії держави і права України у 2-х томах. / за ред. В.Д.Гончаренка. – К., 2000.
3. Музиченко П. Історія держави і права України. – Одеса, 2000.
4. І.Я.Терлюк Історія держави і права України. Навчальний посібник-практикум. – Львівський інститут внутрішніх справ. – К.:”Атіка”, 1999.
5. О.Кузьминець, В.Калиновський, П.Дігтяр. Історія держави і права України. Навчальний посібник. – К.: В-во “Україна”, 2000.
6. Історія держави і права України. Навчальний посібник / за ред. А.С.Чайковського. – К.: “ЮрінкомІнтер”, 2000.
7. Історія держави і права України. Академічний курс в 2-х томах. / за ред. В.Я.Тація, А.Й.Рогожина. – К.: “ІнЮре”, 2000.
8. Історія держави і права України у 2-х томах / за ред. В.Я. Тація / . - К., 2003.
- 9.Петро Захарченко. Історія держави і права України. - К.: "Атіка", 2005.
10. Кульчицький В.С., Тищик Б.Й. Історія держави і права України. Підручник. - К.: Ін-Юре, 2007.
11. Історія держави і права України. Навчальний посібник. Іванов В., 2007.
12. Трофанчук Г.І.. Історія держави і права України [Текст]: Григорій Іванович Трофанчук. – Рек. МОН. – К.:Юрінком Інтер, 2010.
13. Історія держави і права України [Текст] : підручник / [В. Д. Гончаренко та ін.] ; за ред. проф. В. Д. Гончаренка ; Нац. ун-т "Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого". - Харків : Право, 2013. - 703
15. Історія держави і права України : академічний курс . підручник / Б.Й. Тищик , І.Й. Бойко Львівський національний університет ім. І. Франка.. –Київ : Ін.Юре-2015.-806 с
16. Історія держави і права України [Текст] :підручник / О. І. Нелін. - Київ : Київський університет, 2016. - 717 с.
17. Історія держави і права України / [Андрусишин Б. І. таін. ;ред кол. 1-го т.: В. Д. Гончаренко (голова) таін.]. - 2016. - 846 с.
18. Історія держави і права України [Текст] :посіб. для підгот. до іспиту / Д. А. Шигаль. - Харків : Право, 2017. – 249 с.
19. Історія держави і права України: практикум [Текст] :навч. посіб. для курсантів, студентів, слухачів ВНЗ МВС України / М. Ю. Бурдін [таін.] ; [заред. М. Ю. Бурдіна] ;Харків. нац. ун-твнутр. справ. - Харків :Бровін О. В. [вид.], 2017. - 443 с.
20. Історія держави і права України. Курс лекцій / В.М. Щербатюк (кер. авт. кол.), П.П. Захарченко, О.В. Кузьминець та ін.;за ред. В.М. Щербатюка. – К.:Видавництво «Фенікс», 2018. – 496 с.
21. Історія держави і праваУкраїни :посіб. для підготов. до іспитів / В. І. Орленко, В. В. Орленко. – 8-е вид., допов. та перероб. – К.: Вид. ПАЛИВОДА А. В., 2017. – 164 с.

22. Історія держави та права України :навчальний посібник / Г.І. Трофанчук. – 2-ге вид., перероб. і допов. – К. :Юрінком Інтер, 2017. – 568 с.
23. Історія держави і права України :практикум / М. Ю. Бурдін, О. А. Гавриленко, І. Д. Коцан та ін. ; за ред. М. Ю. Бурдіна. – Харків : ФОП Бровін О.В., 2017. – 444 с.

Тема 5. Відродження Української державності (1917- 1920 рр.)

Методичні рекомендації

В ході підготовки до заняття необхідно проаналізувати зміст вказаних нормативно-правових актів, які врегульовували питання організації і діяльності місцевих органів влади і самоврядування в період Центральної Ради (губерніальних, повітових, волосних народних рад, губернських та повітових комісарів, рад робітничо-селянських і солдатських депутатів).

Готуючи 2 та 3 питання даної теми, треба здійснити аналіз вказаних Законів Української держави (періоду гетьманства П. Скоропадського) та Директорії.

Питання для додаткового вивчення:

1. Місцева влада і місцеве самоврядування. (період Центральної Ради)
 - а) в Декларації Генерального Секретаріату від 10 липня 1917 року
 - б) в Декларації Генерального Секретаріату від 12 жовтня 1917 року
 - в) в III Універсалі Центральної Ради
 - г) в IV Універсалі Центральної Ради
 - д) в Конституції УНР
2. Законодавча діяльність Української держави (період гетьманства П. Скоропадського)
 - а) Закон про громадянство Української Держави від 2 липня 1918 року
 - б) Закон про порядок призначення осіб на урядову службу від 24 липня 1918 року
 - в) Закон про утворення Державного Сенату від 8 липня 1918 року
3. Законодавство Директорії
 - а) Закон про утворення в складі Міністерств Української Народної Республіки Міністерства у справах Західної області республіки (Галичини) від 4 липня 1919 року
 - б) Закон про відновлення гарантій недоторканості особи на території Української Народної Республіки від 23 лютого 1919 року
 - в) Закон про місцеві конгреси і ради трудового народу від 6 березня 1919 року

Список літератури:

1. Українська революція. Документи 1919-1920 рр. / під. ред. Гунчак Т./ – Нью-Йорк, 1984.
2. Українська Центральна Рада. Документи і матеріали у двох томах. – К. 1996-1997.
3. Українське державотворення: невитребований потенціал. Словник-довідник. – К.: Либідь, 1997.
4. О.Л. Копиленко, М.Л. Копиленко “Держава і право України (1917-1920)”. – “Либідь”, 1997.
5. Хрестоматія з Історії держави і права України в 2-х томах./за ред..В.Д.Гончаренка. –К.,2000
6. Історія держави і права України. Навч.посібник. Іванов В.,2007
Трофанчук Г.І.. Історія держави і права України [Текст]:
7. Григорій Іванович Трофанчук. – Рек. МОН. – К.:Юрінком Інтер, 2010.
8. Історія держави і права України [Текст] : підручник / [В. Д. Гончаренко та ін.] ; за ред. проф. В. Д. Гончаренка ; Нац. ун-т "Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого". - Харків : Право, 2013. - 703
9. Історія держави і права України : академічний курс . підручник / Б.Й. Тищик , І.Й. Бойко Львівський національний університет ім. І. Франка.. –Київ : Ін.Юре-2015.-806 с
10. Історія держави і права України [Текст] : підручник / О. І. Нелін. - Київ : Київський університет, 2016. - 717 с.
11. Історія держави і права України / [Андрусішин Б. І. та ін. ;ред кол. 1-го т.: В. Д. Гончаренко (голова) та ін.]. - 2016. - 846 с.
12. Історія держави і права України [Текст] : посіб. для підгот. до іспиту / Д. А. Шигаль. - Харків : Право, 2017. – 249 с.

13. Історія держави і права України: практикум [Текст] :навч. посіб. для курсантів, студентів, слухачів ВНЗ МВС України / М. Ю. Бурдін [таін.] ; [заред. М. Ю. Бурдіна] ;Харків. нац. ун-твнутр. справ. - Харків :Бровін О. В. [вид.], 2017. - 443 с.
14. Історія держави і права України. Курс лекцій / В.М. Щербатюк (кер. авт. кол.), П.П. Захарченко, О.В. Кузьминець та ін.;за ред. В.М. Щербатюка. – К.:Видавництво «Фенікс», 2018. – 496 с.
15. Історія держави і праваУкраїни :посіб. для підготов. до іспитів / В. І. Орленко, В. В. Орленко. – 8-е вид., допов. та перероб. – К.: Вид. ПАЛИВОДА А. В., 2017. – 164 с.
16. Історія держави та права України :навчальний посібник / Г.І. Трофанчук. – 2-ге вид., перероб. і допов. – К. :Юрінком Інтер, 2017. – 568 с.
17. Історія держави і праваУкраїни :практикум / М. Ю. Бурдін, О. А. Гавриленко, І. Д. Коцан та ін. ; за ред. М. Ю. Бурдіна. – Харків : ФОП Бровін О.В., 2017. – 444 с.

Тема 6. Конституція Української Народної Республіки 1918 року

Методичні рекомендації

При підготовці даної теми треба з'ясувати порядок формування, компетенцію Всенародних зборів – вищого органу (парламенту) УНР, здійснити аналіз демократичних положень Конституції УНР щодо суб'єктів законодавчої ініціативи, а також щодо політичної відповідальності Ради Міністрів або окремих її членів в разі висловлення їм недовіри більшістю парламенту.

Необхідно вивчити положення Конституції УНР, в яких закріплювались права національних меншин, зокрема право на національно-персональну автономію в межах УНР, утворення Національних Союзів з своїми органами влади.

Питання для додаткового вивчення:

1. Всенародні збори УНР – порядок формування, компетенція
2. Суб'єкти законодавчої ініціативи
3. Інститут політичної відповідальності
4. Права національних меншин

Список літератури:

1. Яковлів А. Основи Конституції УНР// Розбудова держави. – К., 1992, № 5.
2. Історія української Конституції. Упорядники: А. Слюсаренко, М. Томенко. К., 1997р.
3. Тищик Б.Й., Вівчаренко О.А. Українська Народна Республіка. 1918-1923 р.р. – Коломия, 1994.
4. Малик Я., Вол Б., Чуприна В. Історія української державності. – Львів, 1990.
5. Хрестоматія з Історії держави і права України в 2-х томах./за ред.В.Д.Гончаренка. –К.,2000
6. Історія держави і права України. Навч.посібник. Іванов В.,2007
7. Трофанчук Г.І.. Історія держави і права України [Текст]: Григорій Іванович Трофанчук. – Рек. МОН. – К.:Юрінком Інтер, 2010.
8. Історія держави і права України [Текст] : підручник / [В. Д. Гончаренко та ін.] ; за ред. проф. В. Д. Гончаренка ; Нац. ун-т "Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого". - Харків : Право, 2013. - 703
9. Історія держави і права України : академічний курс . підручник / Б.Й. Тищик , І.Й. Бойко Львівський національний університет ім. І. Франка.. –Київ : Ін.Юре-2015.-806 с
10. Історія держави і права України [Текст] :підручник / О. І. Нелін. - Київ : Київський університет, 2016. - 717 с.
11. Історія держави і права України / [Андрусишин Б. І. таін. ;ред кол. 1-го т.: В. Д. Гончаренко (голова) таін.]. - 2016. - 846 с.
12. Історія держави і права України [Текст] :посіб. для підгот. до іспиту / Д. А. Шигаль. - Харків : Право, 2017. – 249 с.
13. Історія держави і права України: практикум [Текст] :навч. посіб. для курсантів, студентів, слухачів ВНЗ МВС України / М. Ю. Бурдін [таін.] ; [заред. М. Ю. Бурдіна] ;Харків. нац. ун-твнутр. справ. - Харків :Бровін О. В. [вид.], 2017. - 443 с.
14. Історія держави і права України. Курс лекцій / В.М. Щербатюк (кер. авт. кол.), П.П. Захарченко, О.В. Кузьминець та ін.;за ред. В.М. Щербатюка. – К.:Видавництво «Фенікс», 2018. – 496 с.

15. Історія держави і права України : посіб. для підготов. до іспитів / В. І. Орленко, В. В. Орленко. – 8-е вид., допов. та перероб. – К.: Вид. ПАЛИВОДА А. В., 2017. – 164 с.
16. Історія держави та права України : навчальний посібник / Г.І. Трофанчук. – 2-ге вид., перероб. і допов. – К.: Юрінком Інтер, 2017. – 568 с.
17. Історія держави і права України : практикум / М. Ю. Бурдін, О. А. Гавриленко, І. Д. Коцан та ін.; за ред. М. Ю. Бурдіна. – Харків : ФОП Бровін О.В., 2017. – 444 с.

Тема 7. Утворення Української Соціалістичної Радянської Республіки та становлення радянського права в Україні (1917-1920рр.)

Методичні рекомендації

Готуючи дану тему, необхідно зосередитись на завданнях щодо захисту диктатури пролетаріату, які суттєво впливали на процес створення радянського права. Це, насамперед, усупільнення засобів виробництва. Треба з'ясувати шляхи створення державної власності (націоналізація землі, фабрик, заводів, домобудівель і ін.).

Розкриваючи основні риси земельного права, треба проаналізувати постанову Раднаркому РСФРР від 5 листопада 1917 р. “Про перехід землі в розпорядження земельних комітетів” та Закон від 27.01.1917 року “Про соціалізацію землі”, якими закріплювалося право розпорядження землею за Радами і волосними земельними комітетами.

Трудові відносини в даний період регулювалися Кодексом законів про працю РСФРР від 10.02.1918р. В Конституції УСССР 1919 р. закріплювався обов’язок всіх громадян працювати.

Треба також охарактеризувати положення “Керівних засад з кримінального права РСФРР”, які було введено в Україні 4 серпня 1920р.

Питання для додаткового вивчення:

1. I Всеукраїнський з’їзд Рад 11 грудня 1917р.
2. II Всеукраїнський з’їзд Рад 17 березня 1918р.
3. Радянські органи влади і управління.
4. Воєнно-політичний союз з РСФСР та іншими радянськими республіками.
5. Органи управління народним господарством.
6. Характеристика цивільного права.
7. Основні риси сімейного права.
8. Характеристика земельного та колгоспного права.
9. Трудове право.
10. Основні риси кримінального та кримінально-процесуального права.
11. Цивільно-процесуальне право.

Список літератури:

1. Історія держави і права України. / За ред. А.И. Рогожина. – Т. 1-2. – К., 1996.
2. Історія держави і права України. Академічний курс в 2./ за ред. В.Я. Тація, А.И. Рогожина. – К.: «ІнЮре», 2000.
3. Історія держави і права України. Навчальний посібник / за ред.. А.С.Чайковського.- К.: «ЮрінкомІнтер», 2000.
4. Кузьминець О., Калиновський В., П.Дігтяр. Історія держави і права України. Навчальний посібник. – К.: «Україна», 2000.
5. Мироненко О.М., Римаренко Ю.І., Чехович В.Л. Українське державотворення: Не витребуваний потенціал: Словник-довідник. – К., 1997.
6. Музиченко П. Історія держави і права України. – Одеса, 2000.
7. Кульчицький В.С., Тищик Б.Й. Історія держави і права України. – К., 2001.
8. Історія держави і права України. – Т.1-2.К., 1967.
9. Грушевський М.С. Історія України-Русі. В 11 томах,12 книгах. – К.,1991-1997.
10. Жуковський Л., Субтельний О., Нарис історії України.- Львів, 1991.
11. Історія русів. – К.,1991.
12. Історія України. Нове бачення. У 2-х т. – К., 1995.
13. Крип’якевич І.П., Історія України. – Львів 1990 (або 1992).

14. Конституційні акти України 1917-1920рр. – К.,1992.
15. Хрестоматія з історії держави і права України у 2-х томах – за ред. В.Д. Гончаренка. – К.,2000.
16. Історія держави і права України у 2-х томах/ За ред. В.Я. Тація/. – К., 2003.
17. Петро Захарченко. Історія держави і права України. – К.: «Атіка», 2005.
18. Кульчицький В.С., Тищик Б.Й., Історія держави і права України/ видання 2-е. – К., «Атіка», 2006.
19. Історія держави і права України. Навч.посібник. Іванов В.,2007.
20. Трофанчук Г.І. Історія держави і права України [Текст]: Григорій Іванович Трофанчук. – Рек. МОН. – К.:Юрінком Інтер, 2010.
21. Історія держави і права України [Текст] : підручник / [В. Д. Гончаренко та ін.] ; за ред. проф. В. Д. Гончаренка ; Нац. ун-т "Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого". - Харків : Право, 2013. - 703
22. Історія держави і права України : академічний курс . підручник / Б.Й. Тищик , І.Й. Бойко Львівський національний університет ім. І. Франка.. –Київ : Ін.Юре-2015.-806 с
23. Історія держави і права України [Текст] :підручник / О. І. Нелін. - Київ : Київський університет, 2016. - 717 с.
24. Історія держави і права України / [Андрусишин Б. І. та ін. ;ред кол. 1-го т.: В. Д. Гончаренко (голова) та ін.]. - 2016. - 846 с.
31. Історія держави і права України [Текст] :посіб. для підгот. до іспиту / Д. А. Шигаль. - Харків : Право, 2017. – 249 с.

Тема 8. Нова економічна політика

Методичні рекомендації

При підготовці даної теми необхідно розпочати з аналізу таких нормативно-правових актів як постанова Раднаркому УСРР від 29 березня 1921р. “Про натуральний податок на зернові продукти” та постанова Раднаркому УСРР від 28 травня 1921 р. “Про натуральний податок на хліб, картоплю та олійне насіння”, якими визначався порядок обчислення розміру податку для кожного сільського господарства, що забезпечувало перехід до нової економічної політики в сфері сільського господарства.

Необхідно звернути увагу на зміни в організації управління дрібними підприємствами, які передавалися в оренду комнезам, артілям, кооперативам, що сприяло виникненню в Україні нової буржуазії – непманів, а також на стимулювання розвитку державної і кооперативної торгівлі, скасування трудової повинності, трудових мобілізацій, зміну системи оплати праці.

Питання для додаткового вивчення:

1. Зовнішньоекономічна політика України на початку 20-х років.
2. Внутрішнє становище України.
3. Правове регулювання НЕПу в Україні
 - а) Законодавчі акти щодо відбудови сільського господарства
 - б) Формування системи планових органів
 - в) Розвиток орендних відносин у промисловості
 - г) Законодавче регулювання торгівлі
 - д) Згорання НЕПу

Список літератури:

1. Історія держави і права України. / За ред. А.И. Рогожина. – Т. 1-2. – К., 1996.
2. Історія держави і права України. Академічний курс в 2./ за ред. В.Я. Тація, А.И. Рогожина. – К.: «ІнЮре», 2000.
3. Історія держави і права України. Навчальний посібник / за ред.. А.С.Чайковського.- К.: «ЮрінкомІнтер», 2000.
4. Кузьминець О., Калиновський В., П.Дігтяр. Історія держави і права України. Навчальний посібник. – К.: «Україна», 2000.
5. Мироненко О.М., Римаренко Ю.І., Чехович В.Л. Українське державотворення: Не вистребуваний потенціал: Словник-довідник. – К., 1997.
6. Музиченко П. Історія держави і права України. – Одеса, 2000.
7. Кульчицький В.С., Тищик Б.Й. Історія держави і права України. – К., 2001.
8. Історія держави і права України. – Т.1-2.К., 1967.

9. Грушевський М.С. Історія України-Русі. В 11 томах, 12 книгах. – К., 1991-1997.
10. Жуковський Л., Субтельний О., Нарис історії України. – Львів, 1991.
11. Історія русів. – К., 1991.
12. Історія України. Нове бачення. У 2-х т. – К., 1995.
13. Крип'якевич І.П., Історія України. – Львів 1990 (або 1992).
14. Конституційні акти України 1917-1920рр. – К., 1992.
15. Хрестоматія з історії держави і права України у 2-х томах – за ред. В.Д. Гончаренка. – К., 2000.
16. Історія держави і права України у 2-х томах/ За ред. В.Я. Тація/. – К., 2003.
17. Петро Захарченко. Історія держави і права України. – К.: «Атіка», 2005.
18. Кульчицький В.С., Тищик Б.Й. Історія держави і права України. Підручник. – К.: Ін-Юре, 2007.
19. Історія держави і права України. Навч. посібник. Іванов В., 2007
26. Трофанчук Г.І. Історія держави і права України [Текст]: Григорій Іванович Трофанчук. – Рек. МОН. – К.: Юрінком Інтер, 2010.
26. Історія держави і права України [Текст] : підручник / [В. Д. Гончаренко та ін.] ; за ред. проф. В. Д. Гончаренка ; Нац. ун-т "Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого". - Харків : Право, 2013. - 703
27. Історія держави і права України : академічний курс . підручник / Б.Й. Тищик , І.Й. Бойко Львівський національний університет ім. І. Франка.. –Київ : Ін.Юре-2015.-806 с
28. Історія держави і права України [Текст] : підручник / О. І. Нелін. - Київ : Київський університет, 2016. - 717 с.
29. Історія держави і права України / [Андрусишин Б. І. та ін. ; ред. кол. 1-го т.: В. Д. Гончаренко (голова) та ін.]. - 2016. - 846 с.
30. Історія держави і права України [Текст] : посіб. для підгот. до іспиту / Д. А. Шигаль. - Харків : Право, 2017. – 249 с.
31. Історія держави і права України: практикум [Текст] : навч. посіб. для курсантів, студентів, слухачів ВНЗ МВС України / М. Ю. Бурдін [та ін.] ; [заред. М. Ю. Бурдіна] ; Харків. нац. ун-т внутр. справ. - Харків : Бровін О. В. [вид.], 2017. - 443 с.
32. Історія держави і права України. Курс лекцій / В.М. Щербатюк (кер. авт. кол.), П.П. Захарченко, О.В. Кузьминець та ін.; за ред. В.М. Щербатюка. – К.: Видавництво «Фенікс», 2018. – 496 с.
33. Історія держави і права України : посіб. для підгот. до іспитів / В. І. Орленко, В. В. Орленко. – 8-е вид., допов. та перероб. – К.: Вид. ПАЛИВОДА А. В., 2017. – 164 с.
34. Історія держави та права України : навчальний посібник / Г.І. Трофанчук. – 2-ге вид., перероб. і допов. – К.: Юрінком Інтер, 2017. – 568 с.
35. Історія держави і права України : практикум / М. Ю. Бурдін, О. А. Гавриленко, І. Д. Коцан та ін. ; за ред. М. Ю. Бурдіна. – Харків : ФОП Бровін О.В., 2017. – 444 с.

РОЗДІЛ III. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.

1. Підручники, посібники, фундаментальні курси

Основні підручники і посібники

1. Історія держави і права України. /За ред. А.И.Рогожина. — Т. 1-2.— К., 1996.
2. Мироненко О.М., Римаренко Ю.І., Чехович В.Л. Українське державотворення: Невитребуваний потенціал: Словник-довідник. — К., 1997.
3. Кульчицький В. С., Настюк М.І., Тищик Б.Й. Історія держави і права України. — Львів, 1996.
4. Історія держави і права України. Академічний курс в 2-х томах / За ред. В.Я. Тація, А.Й. Рогожина. – К.: “ІнЮре”, 2000.
5. Історія держави і права України. Навчальний посібник / За ред. А.С. Чайковського. – К.: “ЮрінкомІнтер”, 2000.
6. Кузьминець О., Калиновський В., П. Дігтяр. Історія держави і права України. Навчальний посібник. – К.: “Україна”, 2000.

7. Музиченко П. Історія держави і права України. – К., 2001.
8. = Історія держави і права України в 2-х томах / За ред. В.Я. Тація. – К., 2003.
9. Петро Захарченко. Історія держави і права України. – К.: "Атіка", 2005.
10. Кульчицький В. С., Тищик Б.Й. Історія держави і права України / Вид. 2-ге. – К.: "Атіка", 2006.
11. Кульчицький В. С., Тищик Б.Й. Історія держави і права України. – К.: "ІнЮре", 2007.
12. Історія держави і права України. Навчальний посібник. Іванов В., 2007.
13. Трофанчук Г.І. Історія держави і права України [Текст]: Григорій Іванович Трофанчук. – Рек. МОН. – К.:Юрінком Інтер, 2010.
14. Історія держави і права України : академічний курс . підручник / Б.Й. Тищик , І.Й. Бойко ; Львівський національний університет ім. І. Франка.. –Київ : Ін.Юре-2015.-806 с
15. Історія держави і права України / [Андрусишин Б. І. та ін. ;ред кол. 1-го т.: В. Д. Гончаренко (голова) та ін.]. - 2016. - 846 с.
16. Історія держави і права України [Текст] : посіб. для підгот. до іспиту / Д. А. Шигаль. - Харків : Право, 2017. – 249 с.
17. Історія держави і права України: практикум [Текст] : навч. посіб. для курсантів, студентів, слухачів ВНЗ МВС України / М. Ю. Бурдін [та ін.] ; [заред. М. Ю. Бурдіна] ; Харків. нац. ун-т внутр. справ. - Харків : Бровін О. В. [вид.], 2017. - 443 с.
18. Історія держави і права України : посіб. для підготов. до іспитів / В. І. Орленко, В. В. Орленко. – 8-е вид., допов. та перероб. – К.: Вид. ПАЛИВОДА А. В., 2017. – 164 с.
19. Історія держави та права України : навчальний посібник / Г.І. Трофанчук. – 2-ге вид., перероб. і допов. – К.: Юрінком Інтер, 2017. – 568 с.
20. Історія держави і права України : практикум / М. Ю. Бурдін, О. А. Гавриленко, І. Д. Коцан та ін. ; за ред. М. Ю. Бурдіна. – Харків : ФОП Бровін О.В., 2017. – 444 с.
21. Історія держави і права України. Курс лекцій / В.М. Щербатюк (кер. авт. кол.), П.П. Захарченко, О.В. Кузьминець та ін.; за ред. В.М. Щербатюка. – К.: Видавництво «Фенікс», 2018. – 496 с.
22. Історія держави і права України. Підручник. Видання друге, перероблене і доповнене (Ювілейна серія «НЮУ 215 років») за редакцією В.Д. Гончаренка, -К.: 2019.

Інші підручники і посібники юридичного характеру

1. Чубатий М. Огляд історії українського права. — К., 1994.
2. Історія держави і права України/ За ред. В.Г. Гочаро. Навчальний посібник. – К., 1996.
3. Історія держави і права України [Текст] : підручник / [В. Д. Гончаренко та ін.] ; за ред. проф. В. Д. Гончаренка ; Нац. ун-т "Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого". - Харків : Право, 2013. - 703
4. Історія держави і права України [Текст] : підручник / О. І. Нелін. - Київ : Київський університет, 2016. - 717 с.

Підручники і посібники загальноісторичного характеру.

1. Грушевський М. С. Історія України-Русі. В 11 томах, 12 книгах. — К., 1991-1997.
2. Грушевський М.С. Ілюстрована історія України. — К., 1990.
3. Дорошенко Д. І. Нарис історії України. У 2-х т. — К., 1992.
4. Жуковський Л., Субтельний О. Нариси історії України. — Львів, 1991.
5. Коваль М.В., Кульчицький СВ., Курносів В.О. Історія України. — К., 1992.
6. Крип'якевич І.П. Історія України. — Львів, 1990 (або 1992).
7. Нагаєвський І. Історія Української держави двадцятого століття. — Львів, 1993.
8. Полонська-Василенко Н.Д. Історія України. — Т.І-2 - К., 1992.
9. Субтельний О. Історія України. — К., 1991.

2. Документи і нормативні матеріали

Основні збірники.

1. Гунчак Т. Українська революція. Документи 1919-1921 рр. — Нью-Йорк, 1984.
2. Історія держави і права України. Хрестоматія. — К., 1992.
3. Конституційні акти України. 1917-1920 рр. — К., 1992.

4. Історія української конституції (укладачі Слюсаренко А.Г., Томенко М.В.) — К., 1996.
5. Українська Центральна Рада: Документи і матеріали. У двох томах. —Т. 1-2. —К., 1996.
6. «Права, за якими судитися малоросійський народ 1743 р.» - К, 1997.
7. Хрестоматія з історії держави і права України. В.Д.Гончаренко, О.Д.Святоцький.-К.: Видавничий дім «Ін Юре», 2003.

Інші документальні публікації

1. Документи Богдана Хмельницького. 1648-1697р. — Харків, 1961.
2. Ділова документація Гетьманщини XVII ст.: Збірник документів. — К., 1993.
3. Збірник законів Української РСР. — Т.1-2. — К., 1974.
4. Літопис Самовидця. —К., 1971.
5. Мірчук П. Українська повстанська армія 1942-1952. Документи і матеріали. — Львів, 1991.
6. Повісті врем'яних літ. — К., 1990.
7. Суспільно-політичний розвиток західних областей УРСР. 1939-1989: Збірник документів і матеріалів. — К., 1989.

3. Спеціальна література з окремих проблем історії держави і права України,

1. Варфоломеева Т.В., Святоцький О.Д. та інші. Історія адвокатури України. - К., 1992.
2. Верстюк В.Ф. Українська Центральна Рада. — К., 1997.
3. Вивід прав України. — Львів, 1991.
4. Гамрецький Ю.М. Універсали — визначальні віхи історії Центральної ради / Український історичний журнал. — 1991. — №8-9.
5. Голобуцький І.О. Запорізька Січ в останні часи свого існування. — К., 1994.
6. Грозовський І.М. Звичаєве право запорозьких козаків. Дис. канд. юрид. наук. —Х., 1998.
7. Горбачев В.Н. Міське самоврядування в Україні за реформою 1970 року. — Харків, 1995.
8. Грушевський М. Конституційне питання і українство в Росії. — Львів, 1995.
9. Гунчак Т. Україна: перша половина XX століття. Нариси політичної історії. — К., 1993.
10. Гуржій О. Українська козацька держава у другій половині ХУІ-ХУІІІ ст. - К., 1996.
11. Давня історія України. У 2-кн. — К., 1994.
12. Державний центр УНР в екзилі. — К., 1993.
13. Дорошенко Д.І. Огляд української історіографії. — К., 1996.
14. Драгоманов М. Пропаший час. Українці під московським царством (1654-1876) // Український історичний журнал. — 1991. — №9.
15. Дубровіна А.Б. Суспільний лад, механізм управління та право України в період розкладу суспільно-кріпосницької системи і зростання капіталістичних відносин (перша половина ХІХ ст.) — К., 1996.
16. Копиленко О.Л., Копиленко М.Л. Держава і право України. 1917-1920. Центральна Рада, гетьманство, директорія. —К.: Либідь., 1997.
17. Крип'яквич І.П. Богдан Хмельницький. — Львів, 1990.
18. Лилик С. Західноукраїнська Народна республіка. — Львів, 1990.
19. Левицький К. Великий зрив (до історії української державності від березня до

- листопада 1918 р. на основі споминів та документів). - Львів, 1991.
20. Малик Я., Вол Б., Чуприна В. Історія української державності. — Львів, 1990.
 21. Мироненко О.М. Правовий аналіз діяльності Центральної Ради. — К., 1995.
 22. Мироненко О.М. Судові реформи при гетьмані П.Скоропадському // Правова держава. — Вип. 7. — К., 1996.
 23. Мироненко О.М. Світоч української державності. Політико-правовий аналіз діяльності Центральної Ради. — К., 1996.
 24. Павленко Ю., Храмов Ю. Українська державність у 1917-1919 рр. — К., 1995.
 25. Падох Я. Суди і судовий процес старої України. — Нью-Йорк — Львів, 1990.
 26. Пащук А.Я. Ґрунтове судочинство на Лівобережній Україні у другій половині ХУП-ХУІІІ ст. — Львів, 1994.
 27. Прицак О. Пилип Орлик, його конституція і бачення проблем тогочасної України//Дзвін. — 1990. — №2.
 28. Приймак Т. Конституційний проект М.Грушевського 1905р. // Український історичний журнал. — 1991. — №1.
 29. Пристайко В.І., Шаповал Ю.І. Справа "Спілки Визволення України". Невідомі документи і факти. — К., 1995.
 30. 50 років возз'єднання Північної Буковини, хотинського, акерманського та Ізмаїльського повітів Бесарабії з Українською РСР: тези Доповіді республіканської наукової конференції, Чернівці, 22-24 лист. 1990р. — Чернівці, 1990.
 31. Рекотов П. В. Німецько-фашистський окупаційний режим в Україні 1941-1944р.р. — К. 1997.
 32. Розсоха С. Сейм Карпатської України. — Львів, 1991.
 33. Степанков В.С. Богдан Хмельницький і проблеми державності України//Український історичний журнал. — 1991. — №9.
 34. Стерчо П. Карпато-українська держава. - Львів, 1994.
 35. Ткач А.П. Право України. — Хмельницький, 1992.
 36. Тищик Б.Й. Організація і структура державного апарату Галицької Соціалістичної Радянської Республіки (1920р.). — Львів, 1996.
 37. Химинець Ю. Закарпаття—земля української держави: Нотатки з історії Закарпаття. — Ужгород, 1991.
 38. Чехович В.А. Проблеми національно-державного будівництва України в роки непу. — Харків, 1995.